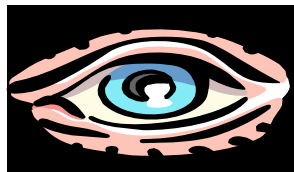

EGLS AVERTS

**IDEAS
PER
L'ISTRUCZIUN
CREATIVA**

Uniun Rumantsch Grischun
Lia Rumantscha

VESAIR - EMPRENDER A CONUSCHER - SCUVRIR

En 10 onns ha l'Uniun Rumantsch Grischun pudì edir en rumantsch en collavuraziun e coediziun cun la Lia Rumantscha 8 cudeschs da la chasa editura Dorling Kindersley Ltd. a Londra: *Mes emprim cudesch da plets, Atlas dals animals, Mammals, Futur, Amfibis, Utschels, Reptils e Plantas.*

Igl è uss uras da promover la lectura da quests bellezza cudeschs illustrads, spezialmain en scola. La chasa editura Gerstenberg, Germania, ans ha surlaschè gentilmain in puschel d'ideas per l'instrucziun creativa, svilupadas per differents champs tematics e per divers stgalims scolastics.

Uniun Rumantsch Grischun &
Lia Rumantscha

CUNTEGN

LEGER E CHAPIR RUMANTSCH GRISCHUN

AVRA TIAS ALAS E LASCHA TA CRUDAR ENAVANT...

LEGER E CHAPIR RUMANTSCH GRISCHUN

Leger e chapir rumantsch grischun è - sco tuttas activitads umanas - ina dumonda da la disa e da l'experientscha. Igl è normal ch'ins ha a l'entschatta in pau bregias cun tscherts segns e peds, ch'ins deplorescha la perdita da tscherts tratgs da l'agen idiom. Cun il temp s'endis'ins vidlonder ed emprenda da leger e chapir texts en rumantsch grischun senza pli grondas difficultads.

In uffant emprenda tenor experientscha facilmain da leger e chapir rumantsch grischun. El n'è betg preoccupà emoziunalmain sco ils creschids ch'han per part anc adina fadia da sa famigliarisar cun l'idea d'ina lingua da scrittira rumantscha surregiunala. Igl è perquai impurtant per l'avegnir dal rumantsch grischun che l'uffant vegnia confruntà gia baud cun il rumantsch grischun.

La scola gioga senza dubi ina rolla centrala sco intermediatura dal rumantsch grischun. Tenor il concept dal chantun Grischun, decretà il 1996 a basa da recumandaziuns d'ina "gruppa da lavur rumantsch grischun en scola", vegnan instruidas en la scola primara tschertas conuschientschas passivas, en scola secundara e reala conuschientschas activas dal rumantsch grischun. Per permetter ina bun'instrucziun dovri buns texts da lectura. Ils cudeschs da la collecziun "Egls averts" èn texts attractivs e fascinants che motiveschan da leger.

Igl è extremamain impurtant d'intermediar il rumantsch grischun als scholars sur il maletg. Tar ils cudeschs da la collecziun "Egls averts" dominescha la preschentaziun optica. Ils texts han ina funcziun sutordinada ed èn orientads a la disa da guardar dals uffants e giuvenils. La lingua - en quest cas il rumantsch grischun - è pia mo vehichel per transportar l'infurmaziun colliada cun il maletg.

Questas ideas per l'instrucziun creativa duain svegliar la quaida da leger e chapir rumantsch grischun. Ellas duain far da la lectura in eveniment: guardar, leger, far cun plaschair, discutir, senza badar che la furma linguistica utilisada en quests cudeschs n'è betg quella discurrenda a chasa e sin via.

**La lectura
è la meglra
promotura
dal linguatg**

AVRA TIAS ALAS E LASCHA TA CRUDAR ENAVANT...

Stgalims da scola: 7.-9.assa

Finamira: Far quaida a las scolaras ed als scolars da s'avischinar al rumantsch grischun. Mussar ch'il rumantsch grischun ha ina funcziun speziala en in context spezial, sco quai ch'ils dialects ed idioms han lur funcziun speziala en situaziuns spezialas.

10 propostas per projects a basa dal cudesch 'Utschels'

1. Leger e chapir

Il scolast scumparta als scolars il text introductiv dals 'Utschels' ("Dal dinosaur a l'utschè") e prelegia quel dad aut. Ils scolars:

- din quant bain ch'els han chapì il text
- inditgeschan las differenzas visualas ed auditivas

2. Rumantsch grischun - idiom

Il scolast preschenta in text dals 'Utschels' als scolars. Quels suttastritgan tut las differenzas (color blaua) e cuminanzeas (color melna) dal rumantsch grischun cun lur agen idiom. Tge constatan els? (p.ex.: ladin 'tg' per 'ch'; surs. 'cha-' per 'ca-', etc.).

3. Lingua discurredda - lingua scritta

Il scolast dicta in pitschen text dals 'Utschels'. Ils scolars scrivian sco quai ch'il pichel als è creschì. Lura surdat il scolast il text prelegì ed ils scolars cumpareglian lur text cun quel. Discussiun: differenzas/relaziun lingua discurredda - lingua scritta?

4. Dialect - idiom - lingua da standard

Il scolast lascha tadar ils scolars in text dialectal e distribuescha in text scrit en l'idiom ed in text dals 'Utschels'. El discuta cun la classa la dumonda davart las funcziuns d'in dialect, d'in idiom regiunal e d'ina lingua da standard sco il rumantsch grischun. Questa discussiun pon ins era far a basa dal feigl faudabel "Rumantsch grischun, in'infurmaziun. 12 dumondas" (1992).

5. Utilidad pratica dal rumantsch grischun

Il scolast preschenta als scolars in text dals 'Utschels' en tudestg. Ils scolars duain suttastritgar ils plects ch'els na san betg dir en rumantsch. Tema da discussiun: cuntribuziun dal rumantsch grischun a la lingua rumantscha in summa (rumantsch grischun > differentas publicaziuns, lectura > augment da l'utilidad pratica da la lingua > augment da la substantia linguistica > augment da la cumpetenzia linguistica > augment da la conscienza linguistica...

Ils scolars legian in pitschen text dals 'Utschels' en tudestg ed emprovan da declerar als conscolars en rumantsch tge ch'els han legì (badar il deficit en la cumpetenzia linguistica).

6. Ils 'utschels' en il Pledari grond

Il scolast scriva vi da la tavla 10 plects d'utschels. Il scolars tschertgan quels en il Pledari grond. Ha quel u quel utschè in auter num en l'agen idiom/dialect? Existan differenzas tranter ils idioms e dialects?

Ils scolars din 10 auters nums d'utschels en rumantsch u tudestg e tschertgan quels en il Pledari grond.

Ils scolars tschertgan en il Pledari grond auters plects ch'els han dudì en tudestg e na san betg co dir en rumantsch.

7. Exercizis da resumaziun

Adina dus scolars legian a chasa in chapitel dals 'Utschels' e quintan en la proxima ura als auters tge ch'els han legì.

Il scolast prepara per mintga scolar in text dals 'Utschels'. Mintga scolar legia dad aut il text ed emprova da resumare quai ch'el ha legì.

8. Exercizis cun il glossari

Ils scolars legian il glossari monoling dals 'Utschels'. Il scolast scriva vi da la tavla 20 ulteriurs plects. Ils scolars emprovan da declerar quels en rumantsch.

Ils scolars scrivan or dal cudesch 'Utschels' tut ils nums d'utschels e fan ina glista da quels. Tgenins da quels utschels enconuschan els, tgenins betg? Hani gia vis ina giada quel u tschel utschè? Ils utschels nunconuschants tschertgan ils scolars en il Pledari grond.

9. Cun il cudesch or en la natira

Il scolars obervan durant in temp pli lung ils utschels dad iert, da prada u da guaud. Els fan fotografias, notizias, disegns, etc., resguardond las reglas decrittass a la pagina 62 dal cudesch 'Utschels'.

10. Cudesch da plimas

Ils scolars rimnan durant in tschert temp (p.ex. 2 mais) tut las plimas d'utschels ch'els chattan e tatgan quellas en in cudesch. Lura descrivan els las parts da las pennas cun agid dal cudesch 'Utschels'.